

De rol van scheidsrechter binnen LO2

Donderdag 22 november 2012 was er een LO2-studiedag. Tijdens deze studiedag heeft Eric Braamhaar een workshop 'Scheidsrechteren binnen LO2' gegeven. Dit was één van de workshops die aansloot bij de toetsvoorbeelden voor LO2 die in maart 2013 gepubliceerd zullen worden. In dit artikel wordt de rol van de scheidsrechter/spelleider binnen LO2 beschreven.

Door: Dennis Witsiers

Communicatie

Gebruik van fluitje of niet

Toetsvoorbeelden

In navolging van de toetsvoorbeelden voor BSM, zijn de LO2-netwerken al twee jaar bezig om ook toetsvoorbeelden voor LO2 te ontwerpen. Dat toetsvoorbeelden nuttig en zinvol zijn heeft de praktijk bij BSM al bewezen. Het nut zit met name in de veelzijdigheid van het gebruik, maar ook in de landelijke niveaubepaling van het vak. Zoals Eric Swinkels (2010) al schreef kan een toetsvoorbeeld op meerdere manieren gebruikt worden in de les. In het kort komt het er op neer dat een toetsvoorbeeld tijdens de lessen zowel summatief als normatief kan worden gebruikt. Een leerling kan zelf aangeven op welk niveau hij/zij denkt te zitten met betrekking tot het aangeboden onderdeel. Daarnaast kan een medeleerling coachend optreden aan de hand van een toetsvoorbeeld, omdat deze coachende leerling kan zien en aangeven wat de verbeterpunten voor de betreffende leerling zijn. Tenslotte kan het toetsvoorbeeld als beoordelingsinstrument worden gehanteerd. Elk toetsvoorbeeld is beschreven in vier categorieën, die overeenkomen met het *Basisdocument VO*, namelijk: 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' en 'uitstekend'.

Ook voor LO2 zijn toetsvoorbeelden in ontwikkeling. De toetsvoorbeelden van LO2, die ontwikkeld zijn tijdens de LO2-netwerkbijeenkomsten, zijn tijdens de LO2-studiedag

van 24 november 2011 met de aanwezige LO2-docenten besproken en waar nodig aangepast. Dat heeft vorig jaar geresulteerd in een concept van vijftien toetsvoorbeelden, dat gepubliceerd is op 8 maart 2012. De definitieve publicatie van de LO2-toetsvoorbeelden zal op 13 maart 2013 zijn, tijdens de landelijke LO2-netwerkdag in Amersfoort.

In dit artikel zal verder ingegaan worden op het toetsvoorbeeld 'de rol van scheidsrechter/spelleider' voor LO2.

De rol van scheidsrechter

Vanaf leerjaar 1 wordt op veel scholen de leerlingen al geleerd om als scheidsrechter op te treden. Dan bedoel ik niet de geblesseerde leerling die een fluitje in zijn hand gedrukt krijgt zodat hij ook een taak heeft, maar ik doel op een structurele methodische aanpak om leerlingen wegwijs te maken in het leren als scheidsrechter te functioneren. Dat begint veelal met het (aan-)leren van spelregels en het fluiten voor enkele eenvoudige spelregels. Dat wordt uitgebouwd naar meer complexe situaties. Gedurende de onderbouw leert elke leerling dus wat het is om, relatief eenvoudige, beslissingen te nemen tijdens het leiden van een spel. Dit sluit aan bij het kerndoel 57 voor de onderbouw; 'de leerling leert eenvoudige regelende taken te vervullen die het mogelijk maken, zelfstandig en samen met

Scheidsrechter volgt het spel van dichtbij

andere leerlingen bewegingsactiviteiten te beoefenen'. In termen van de beweegsleutel 'bewegen regelen' betekent dit dat de leer-

lingen zich moeten oriënteren op een aantal regelende aspecten'. Daarbinnen worden taken als inrichten, hulpverlening, coachen/begeleiden, scheidsrechters/juristen, organiseren en ontwerpen onderscheiden. Als het goed is hebben de leerlingen in vmbo-3 dus hun rugzak kunnen vullen met onder andere kennis over regelgeving en regulerende vaardigheden. Binnen LO2 kan dan voortgebouwd worden op de bagage die de leerling reeds bezit.

De rol van de scheidsrechter is één van de reguleringstaken, die een leerling binnen LO2 kan vervullen. Dat staat indirect beschreven in het door de KVLO globaal geformuleerde examenprogramma lichamelijke opvoeding 2 (LO2) (2009). In het examenprogramma LO2 staan vier kerndoelen die betrekking kunnen hebben op het leren van de scheidsrechtersrol van een LO2-leerling, beschreven in de eindtermen 2, 3, 10 en 13;

LO2/K/2	Basisvaardigheden
Eindterm 2	De kandidaat kan basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.
LO2/K/3	Leervaardigheden in het vak lichamelijke opvoeding
Eindterm 3	De kandidaat ontwikkelt een aantal vaardigheden in bewegen en sport, zoals: <ul style="list-style-type: none"> ● Omgaan met regels en een bijdrage leveren aan een sportief verloop en aan de veiligheid van zichzelf en anderen ● Regeltaken uitvoeren om samen bewegingssituaties op gang te kunnen brengen en houden ● In bewegingssituaties omgaan met aspecten als lukken en mislukken en winst en verlies.
LO2/K/10	Bewegen regelen
Eindterm 10	De kandidaat kan alleen of samen met anderen diverse regeltaken uitvoeren en één regelende rol uitvoeren waarbij de kandidaat niet zelf als beweging is betrokken.
LO2/K/12	Beroepspraktijkvorming
Eindterm 13	De kandidaat kan zich oriënteren op beroep of vrijwilligerswerk door het vervullen van (regel)taken in het werkveld van sport en bewegen.

Contact:

d.witsiers@fontys.nl

Spelleider of scheidsrechter

Workshop

In eindterm 10 staat niet expliciet beschreven dat een LO2-leerling de rol van een scheidsrechter moet kunnen vervullen. Dat is een keuze binnen je eigen PTA. Het is echter wel wenselijk dat een taak als scheidsrechter deel uitmaakt van het programma voor LO2, mede gezien het doel van het vak.

Workshop Scheidsrechteren

Eric Braamhaar, werkzaam voor de KNVB als scheidsrechter op het hoogste niveau en talenten coördinator in noord- en oost Nederland, gaf tijdens de LO2-studiedag van 22 november jl. een workshop over het opleiden van scheidsrechters. Hoewel het doel was dat hij aan zou sluiten bij LO2 en

het reeds ontworpen toetsvoorbeeld 'de rol van de scheidsrechter', koos Braamhaar zijn eigen insteek. En dat was een goede keuze. Ondanks het feit dat hij volledig instak op de taken van een scheidsrechter zoals die bij de KNVB worden geleerd, heeft Braamhaar, voor mij, een bredere kijk op de rol van een scheidsrechter binnen LO2 gegeven. Hij beschreef het profiel van een scheidsrechter als volgt: een scheidsrechter dient een sterke persoonlijkheid te hebben met uitstraling en zelfvertrouwen. Daarnaast dient een scheidsrechter zijn spelregels te kennen en over een bepaalde conditie en spelinzicht te beschikken. En tenslotte benoemde hij de sociale vaardigheden zoals het kunnen omgaan met mensen, het kunnen omgaan met kritiek/commentaar en communicatief vaardig zijn. Als dit profiel tegen het licht van LO2 wordt gehouden kunnen we constateren dat spelregelkennis binnen nagenoeg elk PTA wel terug komt. Vaak wordt dit getoetst door middel van een proefwerk. Maar in hoeverre dragen wij bij tot dit profiel wanneer we, als docent LO2, leerlingen de rol van scheidsrechter aanleren? Kortom wordt er binnen LO2 wel voldoende aandacht besteed aan elk aspect van de rol van een scheidsrechter? En met name als we de rol van scheidsrechter gaan beoordelen. Het meest opvallende in deze workshop was dat Braamhaar benoemde dat juist communicatie zo belangrijk is. Veelal leiden LO2-leerlingen spellen op kleine veldjes en is een verbale communicatie veel persoonlijker. Het fluitje kan een hulpmiddel zijn, maar is niet noodzakelijk.

Als er uitgegaan wordt van dit profiel heeft de LO2-leerling meer de rol van spelleider die breder is dan de rol van scheidsrechter. Een spelleider wordt door Van de Kamp e.a.

(2012) beschreven als een persoon met een bijzondere taak omdat hij/zij niet alleen moet letten op naleving van de spelregels, maar ook de groep moet stimuleren en begeleiden. Hierbij valt te denken aan een sportdag voor een basisschool, waarbij de LO2-leerling de spelleider is van een team of sportactiviteit. Een scheidsrechter is

Rol van scheidsrechter/spelleider bij LO2

Naam: _____ Observatie: 1) _____ 2) _____ 3) _____

	Onvoldoende	Voldoende	Goed	Uitstekend
1. Actieve houding	<ul style="list-style-type: none"> Je volgt het spel niet of nauwelijks 	<ul style="list-style-type: none"> Je loopt regelmatig mee met het spel Je volgt het spel 	<ul style="list-style-type: none"> Je loopt mee met het spel Je volgt het spel van dichtbij 	<ul style="list-style-type: none"> + Je staat altijd op de beste plaats om het spel te overzien
2. Communicatie	<ul style="list-style-type: none"> Je legt je beslissing niet uit Je gebruikt geen handgebaren 	<ul style="list-style-type: none"> Je benoemt de beslissing Je maakt gebruik van handgebaren 	<ul style="list-style-type: none"> Je legt je genomen beslissing uit Je gebruikt de juiste handgebaren 	<ul style="list-style-type: none"> + Je past waar mogelijk de voordeelregel of de betreffende maatregel toe
3. Zelfvertrouwen	<ul style="list-style-type: none"> Je bent zichtbaar onzeker 	<ul style="list-style-type: none"> Je leidt het spel, maar voelt je nog wat onzeker 	<ul style="list-style-type: none"> Je leidt het spel met overtuiging 	<ul style="list-style-type: none"> + Je coacht spelers binnen het veld
4. Toepassing spelregelkennis	<ul style="list-style-type: none"> Je wordt door anderen op spelregels gewezen Je past de verkeerde regels toe 	<ul style="list-style-type: none"> Je laat zien dat je bijna alle spelregels kent en gebruikt 	<ul style="list-style-type: none"> Je laat zien dat je alle spelregels kent en gebruikt 	<ul style="list-style-type: none"> + Je spreekt spelers aan op respect en fair play

+ betekent dat al het voorgaande wordt beheerst

verantwoordelijk voor het ordelijk en eerlijk verlopen van een wedstrijd, waarbij hij of zij moet toezien op het toepassen van de regels. Een spelleider staat dichterbij de deelnemers en heeft onder andere als doel om de spelregels uit te leggen. Dat kan erg goed zonder fluitje. Een LO2-leerling in de rol van spelleider kan hiermee aantonen dat hij/zij de spelregels kent en kan uitleggen en toepassen. Een scheidsrechter of spelleider bij softbal begeleidt het spel ook volledig verbaal, ondersteund met handgebaren. Op deze manier een spel begeleiden is juist geschikt bij spellen op kleine veldjes zoals dat veelal plaatsvindt in het voortgezet- en basisonderwijs.

Dit voortschrijdend inzicht heeft het bovenstaand toetsvoorbeeld als gevolg, waarin dus niet expliciet is opgenomen dat een leerling fluiten moet, maar waar wel de volgende vaardigheden van een spelleider/scheidsrechter in opgenomen zijn:

- actieve houding: de leerling volgt het spel voortdurend en kiest steeds voor de beste positie om het spel te kunnen waarnemen
- communicatie: de leerling kan het spel leiden door een heldere communicatie en geeft duidelijk de overtredingen aan en

bevordert het spelverloop door toepassen van de voordeelregel en inspelen op niveauverschillen tussen leerlingen. De leerling kan spelregels uitleggen en ondersteunt het leiden van het spel met handgebaren en doet dit met overtuiging

Een **scheidsrechter** dient een **sterke persoonlijkheid** te hebben met **uitstraling en zelfvertrouwen**

- zelfvertrouwen: om een spel goed te kunnen leiden, heeft de leerling zichtbaar zelfvertrouwen nodig
- toepassing spelregelkennis: de leerling past de spelregels toe en kan zijn beslissing toelichten.

Het toetsvoorbeeld is helder opgebouwd met een eenvoudige woordkeuze en korte zinnen. Daarnaast wordt elk item met verschillende kleuren aangeduid om het voor de leerlingen zo duidelijk mogelijk te maken. Overbodige informatie is veelal weggelaten. En de eisen

zijn zoveel mogelijk positief omschreven. Het feit dat ik de rol van spelleider verkies boven de rol van scheidsrechter mag ons niet weerhouden om LO2-leerlingen geen ervaring op te laten doen met het begeleiden van wedstrijden met een fluitje of het vervullen van een rol als scheidsrechter als zodanig. Elke opslag bij volleybal begint officieel met een fluitsignaal van de scheidsrechter en we dienen tenslotte ook te kijken naar de ontwikkeling en kwaliteiten van leerlingen. Wellicht ligt er voor een enkele LO2-leerling nog een mooie weg als opvolger van Eric Braamhaar als internationale scheidsrechter.

Bibliografie

- Kamp, W. vd e.a. (2012): *Be Sports-Minded*. Beweging, Sport en Maatschappij. Uitgeverij Edu'Actief, Meppel
- Mooij, C. (2009): *Handreiking schoolexamens LO2 vmbo GL en TL*. SLO Enschede
- Swinkels, E. (2010): 'BSM Toetsvoorbeelden'. In *Lichamelijke Opvoeding 3*, Jrg. 98, blz 38 ev.

Foto's: Bert van Berkum en Chris Mooij.
Dennis Witsiers is docent aan de Fontys Sport Hogeschool